

VOORWOORD

Wat een rare en onvoorspelbare tijd!

Heb je ook wel eens het gevoel dat je gebrek hebt aan overzicht? Voel je je onzeker over de toekomst? Loopt het leven anders dan je had verwacht?

Goed zo! Houd dat vast ... Je bent er klaar voor om te flexdenken.

Bij mij liep het leven anders dan verwacht en uit die ervaring is dit boek geboren. Het begon eigenlijk wel goed. Ik maakte een veelbelovende start met mijn kersverse bedrijf. Het Financieele Dagblad meldde dat ik vaste voet aan de grond zette. Yes! Niet mis. Midden in de crisis. En dat met kunst. Geen eenvoudige combinatie.

Hippe kunstconsultant krijgt vaste voet aan de grond in lastige markt

Beeld Kunstenaar

Kunstconsultant heeft welkom op de markt. Het is een veelbelovende start met een kersverse bedrijf. Het Financieele Dagblad meldde dat ik vaste voet aan de grond zette. Yes! Niet mis. Midden in de crisis. En dat met kunst. Geen eenvoudige combinatie.



Oké, het was zwaar. Hard werken, veel investeren, veel onderzoeken en veel uitproberen. Knagende onzekerheid, financiële onrust. Maar het was goed te doen want ik leefde in een cocon van optimistische voorspellingen. Na twee tot drie jaar zaaien komt de oogst, aldus mijn omgeving. En ik voelde hem zelf ook. Ik voelde hem naderen, die oogst. Sappige vruchten. Overvloed. Binnen handbereik. Nog even ...

Helaas bleef de oogst uit. Het liep anders dan voorspeld. Het liep niet. En dat was sh*t! Moeizaam.

Die moeizaamheid zat hem vooral in het bijstellen van mijn denkbeelden. Vol overgave had ik een scenario gecreëerd van toekomstig succes. Ik verwachtte zekerheid en stabiliteit. Aan dat scenario ontleende ik houvast en het gaf me motivatie. Althans, voor even. Uiteindelijk ontnam het scenario me juist de energie om snel te kunnen schakelen toen de dingen anders liepen dan verwacht. Want oh de teleurstelling (*faal! faal!*). Vervolgens de zelfkwellendheid (*wat o wat had ik anders kunnen doen?*). Daarna het moeizame proces van loslaten (*oke, oke het is nu eenmaal anders gegaan, leg je erbij neer, zoek nieuwe mogelijkheden, zucht, steun, kreun*). Conclusie: ik fabriceerde allerlei ideeën over hoe de dingen zouden lopen om vervolgens (noodgedwongen) al mijn energie te besteden aan het bijstellen van die ideeën. Omslachtig! Dacht ik. Dat kan flexer.

In die tijd, toen de Kunstconsultant niet lekker liep, ondervond ik profijt van mijn veelzijdigheid. Doordat ik tegelijkertijd actief was op andere gebieden, zoals illustraties maken en het verzorgen van workshops creatief denken, kon ik de ontstane dip van mijn hoofdonderneming (redelijk) opvangen.

Aha! Dacht ik. Focus is slechts de helft van het verhaal. Al die (goedbedoelde) adviezen over focus, daarin wordt het belang van kansen spreiden over het hoofd gezien. Veelzijdigheid geeft flexibiliteit. En flexibiliteit, daar werd almaar meer over gesproken.

Ik ontdekte een soort beweging. Of misschien was het gewoon een gevoel. Een (lekker) Bob Dylan-gevoel. Een *The-times-they-are-changing* gevoel. Ondersteund door verscheidene hippiesignalen zoals baardgroei en community spirit. Er werd (*opeens collectief en massaal!* - in mijn beleving dan) gesproken over de nieuwe wereld. Dat we niet in een tijdperk van veranderingen leven maar in een verandering van tijdperk. De oude wereld (aangeduid in dit boek als het Stabilitijdperk) is gebaseerd op industriële principes en hiërarchische structuren. Het is een wereld van berekening en planning. Een zekere wereld. Een wereld waar de mens *in control* is over het grote plaatje. De nieuwe wereld (het Flexibiltijdperk) is dynamisch en globaal. Het is een complexe en onvoorspelbare wereld. Er is sprake van constante verandering en daarmee gepaard gaande onzekerheid. Ontwikkelingen zijn moeilijk te overzien. Interessant! Dacht ik. Het vergt nogal een andere mentaliteit om hierin (succesvol) te navigeren. Mijn initiële aanpak,

het creëren van een statisch (toekomst)scenario vol stabiliteit en zekerheid, was bij voorbaat gedoemd te mislukken, nietwaar? Al was ik een aantal stappen verder gekomen, vroeg of laat komt er een verandering die de boel op het spel zet. Iedere organisatie realiseert zich dit. Daarom is de roep om flexibiliteit de laatste jaren zo enorm toegenomen.

Flexibiliteit is in eerste instantie een houding, een mentaliteit. Een bepaalde mindset. Dat zette me aan het denken. Wat komt er eigenlijk bij kijken? Hoe ontwikkel je zo'n mindset? Hoe word je flexibel? Slepen we niet (in eerste instantie) oud denken die nieuwe, flexe wereld in? Want onze denkpatronen en denkkaders zijn gevormd in een tijd waarin berekening en planning uitermate zinvol (of in ieder geval werkzaam) waren. Waar stabiliteit op een hoger plan stond dan flexibiliteit. Waar zekerheid en controle hoogtij vierden. En dan opeens is (en moet!) alles flex ...

Oef!

Bestaat hiervoor geen methode of strategie? Iets om me een beetje richting en motivatie te geven? Hmm. Nee? Niet te vinden? Zonde! Hmm. Laat ik er zelf eens induiken dan!

Mijn onderzoek heb ik in de breedte uitgevoerd. Sociologie, psychologie, filosofie, economie: ik heb van alles gelezen. De ene na de andere invalshoek diende zich aan. Uit de combinatie van al die invalshoeken (en mijn persoonlijke ervaring) is het flexdenken gevormd. Ik licht de boeken uit die mij het meest geholpen hebben. Een flink aantal daarvan komt uit de wetenschappelijke hoek. Hoewel ik put uit wetenschappelijk onderzoek is flexdenken geen wetenschappelijk betoog. Met dit boek wil ik een vrolijke gids neerzetten. Eentje die je helpt om vrij en ontspannen te handelen in een onvoorspelbare en complexe tijd als deze. Ik heb er zelf al veel baat bij en ik hoop dat jij dat (straks) ook hebt!



Zoeker:

"Waar kom ik uit als
ik hierheen ga?"



Dwarsrel:

"Oh! Dit ziet
er wel leuk uit
denk ik zo..."



Stuurder:

"Kom, we
gaan hierheen"

1.1

'PLOEF' DEED DE ILLUSIE VAN ZEKERHEID

Aaaargh ... crisis!

Sinds het uitbreken van de mondiale (krediet)crisis in 2008 zijn veel van onze vermeende zekerheden ontmaskerd. Het begon met de ontdekking dat banken failliet kunnen gaan (*wat??*). Vervolgens gingen we inzien dat pensioenfondsen geen 100 procent garantie kunnen geven, dat een vast contract helemaal niet zo vast is als het bedrijf waarvoor je werkt failliet gaat, dat een diploma (of zeg 25 jaar werkervaring) geen garantie geeft op een baan en dat huizenprijzen kunnen fluctueren (in plaats van alleen maar stijgen). Wat een grilligheid!

De crisis toont aan dat het leven een stuk minder controleerbaar is dan het doorgaans lijkt (of in ieder geval leek). Na jaren van verzuipende (nu ja, pootje badende) hypotheek, stijgende werkloosheid, bezuinigingen en lastenverzwaringen, gloort er wat licht aan de horizon. Maar het sentiment is gekeerd. De van oudsher zo vanzelfsprekende stabiliteit lijkt te zijn weggesijpeld. De samenleving voelt onvoorspelbaar aan. Ze is complex. De (technische) ontwikkelingen zijn moeilijk bij te benen, de hoeveelheid werk (per functie) neemt almaar toe en de prestatiedruk is groot.

2.2 LEER

Durf te falen

Flexibiliteit gedijt bij de bereidheid om te falen. Deze uitspraak klinkt wellicht wat absurd. Wie wil er nu falen? We boeken liever succes dan dat we fouten maken. Successen zijn lekker. Successen maken positieve emoties los (blijheid, trots, euforie). Fouten, daarentegen, maken negatieve emoties los (schaamte, teleurstelling, zelfhaat). Dus waarom zouden we fouten willen maken?

We leven in een prestatimaatschappij. Het doel (slagen, successen boeken) is belangrijk. Hoe we het doel bereiken is van secundair belang. We leggen een sterke nadruk op het behalen van resultaten. Hierdoor kan het gevoel (de angst) ontstaan dat je alleen meetelt als je resultaten boekt (als je goed presteert). Prestatiegerichtheid kan effectief zijn en zorgen voor een productieve levensvervulling. Maar een overmatige (collectieve) hang naar presteren werkt beklemmend en beperkend. Overmatige prestatiedruk leidt tot stress en verlamming (bijvoorbeeld een burn-out). Stress vormt op steeds jongere leeftijd een valkuil. Stress beperkt de geest. Een burn-out kan de geest zelfs permanent beschadigen. Flexdenken verlegt de focus van presteren naar leren. Om deze focus te kunnen verleggen nemen we allereerst een kijkje in de enorme aantrekkingskracht die uitgaat van de prestatiegerichtheid. Hier haal ik de scherpe (belemmerende) kantjes van af, waardoor de nadruk meer op leergerichtheid komt te liggen. Je zult zien, hoe paradoxaal het ook mag klinken, dat je dankzij deze verlegde focus beter gaat presteren.



Kijk, een
fantasiebeest!

oh wat gaaf!
super!
knap van je



het is te
"eigen"

ik mis een
diepere laag

is het een
referentie
naar
dada?



3.1 FLAPPER

Flapperen betekent ontdekken, exploreren en onderzoeken. Het is de basishouding van het flexdenken. Als je flappert neem je een open houding aan. Flapperen is het tegenovergestelde van concluderen. Je laat de uitkomst open. Je gaat op zoek naar meerdere mogelijkheden. Flapperen is verwant aan divergeren: zoveel mogelijk manieren bedenken om een probleem op te lossen of een doel te bereiken.

WAT?

- 1 Beweeg weg van de (geplande) uitkomst
- 2 Stel je oordeel uit
- 3 Ontwikkel inzicht in patronen
- 4 Denk en-en in plaats van of-of
- 5 Denk in mogelijkheden

WAAROM?

- Flapperen is de basishouding voor het flexdenken
- Flapperen geeft mentale rek
- Flapperen stimuleert het creatieve (associatieve) vermogen
- Als je kan flapperen, dan zie je overal mogelijkheden
- Flapper, en je vermogen om flexibel te zijn neemt direct toe

flapper

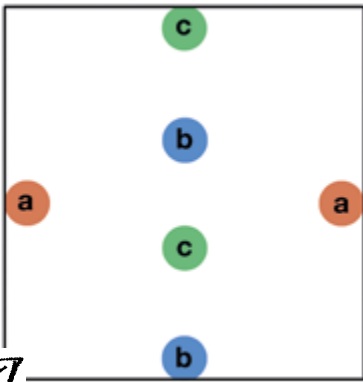


Beweeg weg van de uitkomst

Een kip wordt door een afrastering van gaas gescheiden van een schaal kippenvoer aan de andere kant. De kip doet steeds vertwijfelde pogingen om bij het voer te komen en komt tenslotte in het zicht van het voedsel om van de honger.

Een hond wordt door een afrastering van kippengaas gescheiden van een kluif aan de andere kant. Net als de kip probeert de hond door het gaas heen te komen of er onderdoor te kruipen, maar nu komt het verschil. De hond verwijdt zich van het bot om zijn omgeving te verkennen. Hij begint langs de afrastering te lopen, en ontdekt zo al snel dat het gaas ergens ophoudt. De hond loopt om de afrastering heen, en stort zich op de begeerde kluif.

Ging de hond logisch te werk? Was er ook maar enige reden om aan te nemen dat de afrastering ergens ophield? Wat we kunnen zeggen is dat de hond op onderzoek uitging. De hond was nieuwsgierig. Het resultaat van zijn door nieuwsgierigheid gedreven verkenning was succes. [Edward de Bono]



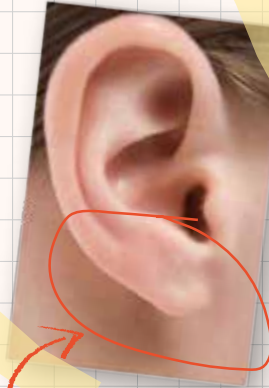
Je bent vast bekend met de uitspraak: *eyes on the goal*. Wat Edward de Bono hier beschrijft is de valkuil van de *eyes-on-the-goal*-overtuiging. Af en toe moet je je ogen juist van het doel afhaken, anders staar je je blind. Dus goal in het achterhoofd en eyes on something else: de ruimte opzoeken. De uitkomst (het gewenste resultaat) kan namelijk de oplossing blokkeren. De puzzel hiernaast maakt dat inzichtelijk. De opdracht is om a met a, b met b en c met c te verbinden zonder dat de lijnen elkaar kruisen. Je mag niet achter de cirkels langs of door de cirkels heen. Je mag niet buiten het vlak. Het is geen strikvraag (bruggen bouwen, tunnels graven, 3d weergave, stippellijnen en andere vin-

** Verbindt A met A, B met B en C met C zonder
dat de lijnen elkaar kruisen **



Uitstel van oordeel is een belangrijke voorwaarde om creatieve sessies succesvol te laten verlopen. Als iedereen gaat ja-maren dan komen er geen ideeën op gang

Berthold Gunster van de Ja-maar company vat het mooi samen: bedenk niet wat er zou moeten zijn (oordeel) maar kijk naar wat je ermee kan (mogelijkheid)



een oor-deel vorm je meestal aan de hand van een deel van het verhaal, als je nog niet alles gehoord hebt

Lees ook: de kunst van het omdenken



ANNET GOLDSTEIN

*Facilitator
Procesbegeleider
Trainer
Verwarringsmonteur
Spreker*



Annet Goltstein faciliteert al meer dan 10 jaar leuke en lastige bijeenkomsten. Ze spreekt het creatief vermogen van mensen aan en bevordert de dialoog. Daardoor komen de deelnemers gezamenlijk tot nieuwe visies en oplossingen. Hierdoor groeit het draagvlak met name bij vraagstukken zoals samenwerking, reorganisatie, bezuiniging of transitie.

Annet adviseert, brengt energie en beweging. Zo begeleidt ze managers, organisaties en hun stakeholders naar resultaten. Zowel in social-profit organisaties als in het bedrijfsleven, nationaal en internationaal.

Wees je ervan bewust dat je in patronen denkt

Patronen zijn supernuttig. Ze zorgen ervoor dat je aan de lopende band complexe handelingen kan uitvoeren. Patronen zorgen ervoor dat wij samen kunnen leven. Dat je weet hoe je je moet gedragen, dat je een vorm hebt met elkaar die iedereen (onbewust) begrijpt. Maar alleen patroonmatige handelingen uitvoeren werkt ook niet. Er is altijd een klein percentage, zeg 5 procent, niet meer functioneel. Dit geldt ook voor bedrijven en organisaties. Mensen vinden creativiteit soms beangstigend omdat ze denken dat ineens alles anders moet. Maar dat kan helemaal niet. Creativiteit is een kwestie van je vaste patronen onder de loep nemen. Zodra je je bewust bent van het gegeven dat je in patronen denkt (handelt) dan wordt aanpassing een stuk eenvoudiger. Je laat makkelijker los en komt tot betere nieuwe patronen.

Heb 5 procent verandercapaciteit paraat

Je hebt als mens een minimale lichamelijke conditie nodig (om de trap op te lopen bijvoorbeeld). Eigenlijk heb je ook een minimale geestelijke conditie nodig (om met het leven om te gaan; om met veranderingen om te gaan). Je kan jezelf trainen in wendbaarheid. Ga bijvoorbeeld eens per jaar naar het station en neem de eerste de beste trein. Kies je vakantiebestemming met een dartpijl. Of minder ingrijpend: koop iets onbekends in de supermarkt. Kun je meegaan in wat zich aandient? Als je bewust (zo nu en dan) je bestaande patronen frustreert, dan train je jezelf in flexibiliteit. Je houdt je geestelijke conditie op pijl.

Kies een opbouwend perspectief

Je kan altijd meerdere perspectieven hanteren om ergens mee om te gaan. Kies je positief of negatief? Kies je de feiten of de emotie? Het negatieve moet aan bod komen, als het er is. Als er bijvoorbeeld ergens bezuinigingen vallen dan is dit nooit alleen positief. Maar alleen kwaadheid verkrampst en helpt je niet verder. Je moet het dus ook los kunnen laten. Van perspectief wisselen. Ombuigen. Humor en relativering zijn daarbij onmisbare instrumenten. Het heeft geen zin om een slachtofferrol aan te nemen. Mij is opgevallen dat positiviteit meestal van binnenuit komt (*het is een lastige situatie maar wij zijn een sterk team, wij vinden wel een oplossing!*). Negativiteit is bijna altijd op de buitenwereld gericht (*het management werkt niet mee, de overheid doet dit of dat, we worden enorm beperkt!*). Je hoort mensen nooit zeggen: *de omstandigheden zijn optimaal maar ik ben zelf tot weinig in staat*. De kunst is om de externe omstandigheden (de realiteit vol bezuinigingen, tegenwerkingen, complicaties) te aanvaarden zodat er ruimte ontstaat voor positiviteit. Blijven hangen in weerstand heeft geen zin.

fladder

